ASSERTIVENESS IN THE DIDACTIC COMMUNICATION

Adriana Denisa Manea, Assist. Prof., PhD and Olga Chiș, Assist. Prof., PhD,
"Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: One of conditionalities of school learning efficiency is the high degree of assertiveness in the didactic communication. The exercise of assertiveness is expressed by maintaining a balance between knowledge / understanding, needs / interests / motivations and behavior / attitudes. Self-regulated communication through retroactive feedback and feedforward in the didactic process is designed to ensure removing communication blockages and, consequently, to mantain a high level of asertiveness (both empathy and fairness).

Keywords: assertiveness, efficient learning, didactic communication, assertive behavior, self-regulation.

Asertivitatea, în Dicţionarul praxiologic de pedagogie (2016), este precizată ca fiind o particularitate a comunicării interumane, definită de exprimarea propriilor opinii, convingeri şi trăiri emoţionale, ţinând cont de reacţiile emoţionale şi afective ale interlocutorului şi fără a afecta drepturile acestuia. Comunicare asertivă este un ansamblu al proceselor interumane în cadrul cărora se realizează schimburi interpersonale reciproce de mesaje, semnificaţii, decizii, judecăţi de valoare, stări afective şi influenţări, cu ajutorul componentelor/ elementelor repertoriilor comunicaţionale proprii, ţinând cont de reacţiile emoţionale şi afective ale interlocutorului fără a afecta drepturile acestuia. Comunicarea asertivă este rezultatul acţiunii unui sistem de atitudini interpersonale şi de comportamente interpersonale dezirabile, care, pe termen lung, conduc la ameliorarea relaţiilor sociale, la dezvoltarea încrederii în sine, la creşterea satisfacţiei personale, la respectarea drepturilor personale, la intensificarea respectului faţă de sine şi faţă de alţii, la dezvoltarea abilităţilor de luare a deciziilor (Bocoş şi colab., 2016). În esenţă, asertivitatea reprezintă optimul în comunicarea interumană, aflată în opoziţie cu comunicarea pasivă şi cea agresivă. Astfel, asertivitatea în comunicare denotă existenţa unor sentimente pozitive faţă de interlocutor, demonstrează apreciere şi interes în raport cu acesta, eliminând poziţiile ofensive sau defensive, manifestând, deci, deschidere, transparenţă faţă de mesajul interlocutorului (Stan, 2010). În context didactic, o comunicare asertivă profesor-elev, presupune stabilirea între aceştia a unor relaţii educaţionale bazate pe respect reciproc, pe exprimare liberă, pe un parteneriat real într-o relaţie dinamică şi interactivă, în care ei să aibă statutul de interlocutori autentici, profund implicaţi în ceea ce se întâmplă în clasă, atenţi la reacţiile şi trăirile emoţionale existente, a unor relaţii valorizatoare, democratice, caracterizate de disponibilitatea profesorului de a oferi elevilor alternative şi direcţii de acţiune, de a negocia cu aceştia anumite aspecte curriculare, de a-i activiza, de a căuta împreună soluţii pentru rezolvarea diverselor situaţii problematice ş.a.m.d.

Asertivitatea reprezintă o modalitate eficientă de soluţionare a problemelor interpersonale, iar dezvoltarea comportamentelor asertive devine o prioritate a actului educaţional şcolar. Comportamentul asertiv reflectă echilibrul personal resimţit la nivelul triadei: minte, trup şi suflet (gândesc, exprim, simt). Studiile de specialitate evidenţiază faptul că un comportament asertiv poate fi dobândit prin exerciţiu, autodeterminare şi autocunoaştere, reprezentând o achiziţie valoroasă în planul dezvoltării personale, a sporirii gradului de eficienţă profesională şi socială. Spre exemplu, Borbely şi colab. (2005) afirmă că asertivitatea joacă un rol important în rezolvarea conflictelor interpersonale, atât la nivelul colegilor (elev-elev) cât şi în relaţie cu părinţii (elev-părinte). Dacă un nivel redus al

BDD-A23147 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

asertivităţii este un predictor al singurătăţii, al autoizolării conform studiilor realizate de Poyrazli şi colaboratorii săi (2002) subînţelegem necesitatea dezvoltării comportamentului asertiv pentru a genera o atitudine de socializare.

În cadrul demersului didactic de predare – învăţare - evaluare profesorul asumă responsabilitatea actului comunicaţional derulat. Din această perspectivă, comunicarea didactică devine o cheie a succesului şcolar. Fiind o comunicare instrumentală deoarece se bazează pe un scop explicit, clar definit, comunicarea didactică permite vehicularea unor conţinuturi ştiinţifice în cadrul actului de învăţare. Datorită caracteristicilor sale, acest tip de comunicare se diferenţiază de alte forme de ale comunicării umane. Ne referim la: dimensiunea explicativă a discursului didactic, structurarea comunicării didactice cu scopul de a facilita înţelegerea unui adevăr şi nu simpla lui enunţare, selectarea şi organizarea conţinuturilor curriculare, combinarea comunicării orale cu cea scrisă, combinarea comunicării verticale (profesori-elevi) cu cea orizontală (elevi-elevi) în forme organizate sau spontane, finalitatea accentuată a comunicării, subordonată obiectivelor didactice urmărite (Iacob, 1998).

Ca formă specifică a comunicării educaţionale, în cadrul comunicării didactice ne raportăm la contextul educaţional, la codul utilizat (verbal, nonverbal, paraverbal, scris) precum şi relaţia comunicaţională, feed-back-ul dintre cei doi actori: emiţător şi receptor. Susţinută prin dialog, comunicarea didactică reprezintă un model interactiv care permite polilor educaţionali să susţină schimbul de roluri, idei, atitudini, acţiuni. În specificul comunicării didactice se înscrie şi efortul profesorului de a prezenta într-o forma logică materialul de predat. Acest efort al educatorului devine, sau trebuie să se configureze într-o veritabilă aptitudine didactică (Păun, 1982). La unii profesori există o adevărată dispoziţie comunicativă şi de influenţare cu componentele ei: vorbire expresivă, gestică, capacitate de demonstraţie instructivă şi logică, adecvare la timpanul mediu al elevilor, expuneri semnificative şi inteligente, dialogul colocvial antrenant, totul concentrându-se pe activitatea mentală a copilului (Popescu-Neveanu, 1982). De precizat faptul că, eficienţa comunicării este dependentă în egală măsură de aptitudinile comunicaţionale ale profesorului şi capacităţile intelectuale ale elevului, iar evitarea sau înlăturarea barierelor/blocajelor se produce ca urmare a autoreglajului datorat la rându-i retroacţiuni (feed-back şi feed-forward). Feed-back-ul îndeplineşte funcţiile de control, de reglare şi autoreglare a informaţiilor transmise, prin eliminarea la timp a unor eventuale perturbări şi distorsiuni. Astfel, autoreglajul devine nu doar posibil, ci şi un bun predictor al învăţării eficiente.

Observăm că în teoria psihopedagogică feed-back-ul este temeinic analizat, în timp ce feed-forward este abia semnalat. Cele două tipuri de retroacţiuni prezente în comunicarea didactică se presupun şi susţin reciproc: feed-back-ul este modalitatea prin care finalitatea devine cauzalitate, iar feed-forward se exprimă prin anticiparea finalităţii ce redevine cauzalitate. Prin urmare, feed-back-ul intra în funcţie după atingerea finalităţii. În practica şcolară profesorul poate acorda o atenţie sporită unui elev după înregistrarea unui eşec şcolar (feed-back-ul) sau preventiv, anticipând o evoluţie nesatisfăcătoare a acestuia (feed-forward). Feed-back-ul devine comunicarea despre comunicare şi învăţare, mijlocul prin care dobândim informaţia necesară autoreglajului comunicaţional.

Asertivitatea este definită de Lazarus (1973) ca fiind capacitatea de a-i influenţa pe alţii. Fiind un concept agreat în societatea românească de dată recentă, preluat din cultura americană, *asertivitatea* se traduce prin *ştiinţa de a spune nu fără a te simţi vinovat*. Fiind generat de ideea umanist - egalitaristă, de principiul democratic, conform cărora, nevoile, dorinţele şi sentimentele fiecăruia dintre noi sunt importante şi merită a fi exprimate şi valorizate, conceptul de asertivitate azi are mai multe conotaţii valorice. Astfel, asertivitatea implică exprimarea de atitudini oneste şi spontane în afirmarea propriilor gânduri, trăiri, convingeri, transparent şi fără echivoc, cu menţinerea respectului mutual şi a drepturilor

BDD-A23147 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

celorlalţi, abilitatea de a primi şi dărui complimente, de a critica sau aprecia, de a promova deschis interesele, dorinţele şi argumenta deciziile, de a asculta activ şi accepta răspunsurile negative, de a exterioriza emoţiile, de a accepta un proces de mediere. Diminuarea stimei de sine, instabilitatea locusului de control prin ironie sau violenţă la copil, sunt în măsură a genera comportamente similare în viaţa de adult, ceea ce poate crea multiple neajunsuri în plan personal şi social.

Fiind o abilitate care se învăţa, asertivitatea se exprimă ca fiind o modalitatea specifică de a comunica şi de a te comporta în relaţie cu ceilalţi. Deprinderea de a comunica asertiv se formează în timp şi trebuie exersată, dar nu în mod rigid, ci transparent, flexibil, funcţie de caz. Rolul important deţinut de consilieri şcolari şi părinţi pentru ca elevii să deprindă şi să-şi formeze comportamente asertive la maturitate este subliniat prin studiile lui Crouch şi Neilson (1989). Comunicarea şi comportamentul asertiv cresc stima de sine prin inhibarea anxietăţii şi reducerea depresiei, generează respect reciproc în relaţia cu ceilalţi. Mullins (1985) a constatat că asertivitatea la elevi este în concordanţă cu stabilitatea emoţională. De asemenea, rezultatele studiului empiric realizat de Lebedeva Inga Viktorovna (2013) evidenţiază contribuţia factorilor psihologigi, motivaţionali în dezvoltarea asertivităţii. Astfel, un nivel motivaţional ridicat în obţinerea succesului, atitudinile pozitive şi valori precum: compasiune, toleranţă, înţelegere reciprocă, simpatie, îngrijorare susţin dezvoltarea unui comportament asertiv, în timp ce, violenţa, atitudinea de dominare, suprimare şi supunere îl inhibă. În acelaşi timp, Rotenberg şi colab. (2004) au stabilit existenţa unei corelaţii de directă proporţionalitate între independenţa decizională a individului şi atitudinea de raportare egalitaristă faţă de semenul său.

La nivelul comunicării didactice comportamentul asertiv demonstrează respectul faţă de sine şi faţă de ceilalţi, promovează autodezvăluirea, autocontrolul şi aprecierea pozitivă a valorii de sine. Comunicarea asertivă facilitează codarea şi encodarea corectă a mesajelor, ceea ce contribuie la eliminarea distorsiunilor şi eficientizarea interrelaţionării.

Comunicarea didactică de tip asertiv promovează respectul persoanei, drepturile, nevoile, dorinţele, sentimentele fiecăruia putând fi exprimate transparent, acceptate şi valorizate. Acest tip de comunicare susţine învăţarea eficientă întrucât asigură acoperirea aşa ziselor zone gri, prin dezvăluire, autodezvăluire şi autoreglaj.

Comunicând autentic şi eficient cadrul didactic construieşte relaţii interpersonale durabile. Preluarea comportamentului comunicaţional asertiv prin imitaţie de către elev, exploatarea propriului potenţialului experienţial contribuie la formarea abilităţilor de comunicare şi a comportamentului asertiv. Deprinderile de comunicare asertivă şi relaţionare pozitivă reprezintă pârghii protectoare faţă de comportamentele de risc şi/sau situaţiile de criză, de unde derivă, o dată în plus, importanţa dezvoltării acestora la elevi.

Bibliografie:

1. Bocoș, M., coord., Răduț, T., R., Stan, C., Chiș, O., Andronache, D. (2016). *Dictionar praxiologic de pedagogie, Volumul I: A-D.* Pitești: Editura Paralela 45
2. Borbely, C. J., Graber, J. A., Nichols, T., Brooks-Gunn, J., Botvin, G. J. (2005). Sixth graders' conflict resolution in role plays with a peer, parent, and teacher. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(4), p.279-291
3. Crouch, J. G., Neilson, P. B. (1989). *Perceived childrearing dimensions and assertiveness. Adolescence*, 24(93), p.179-191
4. Iacob, L. (1998). Comunicarea didactică , în *Psihologie şcolară*. Cosmovici, A. & Iacob, L. (coord.). Iaşi: Editura Polirom.
5. Mullins, D. (1985). Field Separationindividuation in female adult development. *The annual convention of the South-Western Psychological Association*. Austin.

BDD-A23147 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

6. Paun, E. (1982). *Sociopedagogie şcolară*. Bucureşti: Editura Didactică şi pedagogică
7. Popescu-Neveanu, P. (1982). Personalitatea pedagogică , în *Revista de pedagogie*, nr 9
8. Poyrazlı, S., Arbona, C., Nora, A., McPherson, R., Pisecco, S. (2002). Relation between assertiveness, academic selfefficacy, and psychosocial adjustment among international graduate students. *Journal of College Student Development*, 43(5), p.632-642
9. Stan, C. (2010). *Perspective teoretico-aplicative în abordarea obstacolelor din comunicarea didactică*. Cluj-Napoca: Editura Eikon
10. Viktorovna L. (2013). Motivational and value-semantic determinants of individual assertiveness. *Sovremennye Issledovaniâ Social`nyh Problem*.
11. Rotenberg, K. J., McGougall, P., Boulton, M. J., Vaillancourt, T., Fox, C., Hymel, S. (2004). Crosssectional and longitudinal relations among peer-reported trustworthiness, social relationships, and psychological adjustment in children and early adolescents from the United Kingdom and Canada. *Journal of Experimental Child Psychology*, 88, p.46-67

BDD-A23147 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)